

ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก

The Factors Effect to Wisdom and Inheritance of Thai Phuan Hand Woven Fabric at Ban Mai, Nakhon Nayok

ปิลันลน์ ปุณฺณยประภา¹, พฤทธิ สุภคเรษฐศิริ², นพดล อินทร์จันทร์³ และ กิตติกรณ์ นพอดมพันธ์⁴
Pilan Poonyaprapha, Prit Supasetsiri, Noppadol Inchan and Kittikorn Nopudompan

บทคัดย่อ

บทความนี้นำเสนอปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาต่อภูมิปัญญาและการสืบทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายกอันเกี่ยวเนื่องกับภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนสะท้อนผ่านองค์ความรู้ในกระบวนการทอผ้า ตั้งแต่เทคนิคการย้อมแบบมัดหมี่ เทคนิคการทอ ผ่านลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับความเชื่อชาวไทยพวนที่มีต่อการนับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ความเป็นสิริมงคล และความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ปัจจัยหลักที่ก่อให้เกิดปัญหาการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ มี 4 ด้าน 1) ปัญหากลุ่มผู้ถ่ายทอด มีจำนวนน้อยและยังเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ 2) ปัญหาด้านศิลปวัฒนธรรม การขาดความต่อเนื่องด้านการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า 3) ปัญหาช่องทางในการสืบทอด พบว่าช่องทางหลักการสืบทอดปัจจุบันมีเพียงกลุ่มทอผ้ากลุ่มสตรีหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน 4) ปัญหากลุ่มผู้สืบทอด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ในขณะที่เด็กและเยาวชนไม่ค่อยให้ความสนใจในส่วนแนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง 1) การสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและกลุ่มผู้สืบทอดให้มากขึ้น ทั้งกลุ่มผู้ใหญ่ และเยาวชน 2) การเพิ่มช่องทางในการสืบทอดผ่านหน่วยงานภาครัฐ และชุมชน ทั้งนี้ต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและบูรณาการกับทุกภาคส่วน 3) การสืบทอดด้านศิลปวัฒนธรรมด้วยการบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อป้องกันการสูญหายไปพร้อมตัวผู้ถ่ายทอด

คำสำคัญ : ภูมิปัญญา / การสืบทอด / ผ้าทอไทยพวนนครนายก

Abstract

This article aims to present the factors effecting to wisdom and transmitted heritage of Thai Phuan hand-woven fabric at Ban Mai, Nakhon Nayok. The wisdom of Thai Phuan's hand woven fabric is reflected through the process of weaving, and dyeing technique. The unique design involves Thai Phuan's belief with regard to the spirit and the sanctity, propitiousness and faith in Buddhism. The problem of passing on Thai Phuan Ban Mai has four main aspects. 1) There are few communicators and most of them are elderly. 2) The problem of arts and cultural which discontinuity of passing on the wisdom. 3) Due to the problem with transmitted heritage today, the main method is only from Thai Phuan's hand woven fabric's group. 4) Most successors are elderly, while the younger generation are disinterested. The way to pass wisdom and heritage are divided into three ways : 1) Forming the communicators and successors group both the elder and the younger. 2) Increasing the channels of transmitting heritage through the government sector and community with systematic management and integration.

¹ นิสิตปริญญาเอก สาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

² รองศาสตราจารย์ ส่วนวิเทศสัมพันธ์และสื่อสารองค์กร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3) Transmitting wisdom of arts and culture by creating recorded document to prevent the lost along with the lack of communicators.

Keyword: wisdom, inheritance / Thai Phuan hand – woven / Nakhon Nayok

บทนำ

วัฒนธรรมการทอผ้านั้นนับได้ว่าเป็นวัฒนธรรมร่วมของกลุ่มเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มี อารยธรรมร่วมกันมาอย่างยาวนาน อาจมีความแตกต่างสอดคล้องหรือเชื่อมโยงพัฒนากันบ้างอันเกิดจากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกัน ในขณะที่มีจุดร่วมทางวัฒนธรรมอันเป็นผลมาจากการมีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาตั้งแต่ในอดีต โดยในแต่ละพื้นที่ต่างก็มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น สามารถสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างชัดเจน ดังที่มีการกล่าวถึงวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวอาเซียนไว้ว่า “ชาวอาเซียนต่างนิยมการใช้ผ้าทอจากฝ้ายและไหม รวมทั้งมีเทคนิคการทอ และเทคนิคการย้อม โดยการย้อมแบบมัดหมี่ในหมู่ชาวลาว ชาวไท ชาวกัมพูชา ที่ทำให้เกิดลวดลายอันสวยงามสลัษัษบซอึน” (Udon, P, & Srisamut, A.. 2013: 146) ซึ่งไม่ว่าแต่ชาวไทยพวนที่ได้อพยพมาอาศัยยังประเทศไทยและกระจายตัวตามพื้นที่ต่างๆของประเทศ รวมไปถึงชาวไทยพวนที่อาศัยในเขต จังหวัดนครนายก ที่ยังคงสืบสานภูมิปัญญาในการทอผ้าจวบจนปัจจุบัน

หากได้ทำการพิจารณาภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆจะพบว่าภูมิปัญญาที่ปรากฏในงานทอผ้านี้สามารถแบ่งออกเป็น 6 ด้านหลัก (Hongsuwan, P.. 2015: 9-14) ด้วยกันคือ

- 1) การสร้างสรรค์ลวดลายบนผ้า
- 2) การขัดเกลาทงสังคมนาผ่านกระบวนการทอผ้า
- 3) การบ่งบอกสถานภาพของผู้สวมใส่
- 4) วาระ โอกาสในการสวมใส่ผ้า
- 5) ความเชื่อ
- 6) องค์ความรู้ในกระบวนการทอผ้า

1) การสร้างสรรค์ลวดลายบนผ้า

ลวดลายที่ปรากฏในผืนผ้าทอมือของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆส่วนหนึ่ง ได้แรงบันดาลใจมาจากสิ่งรอบตัวที่ได้พบเห็นมาไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติรอบตัว การดำเนินชีวิต ความเชื่อหรือศาสนา ซึ่งแต่ละกลุ่มต่างมีจินตนาการสร้างสรรค์ลวดลายออกมาตามทรวดนระของ กลุ่มตน แบ่งออกเป็น

1.1) ลวดลายกลุ่มพันธุ์ไม้ เป็นลายพรรณพฤกษาที่บ่งบอกถึงความเป็นสิริมงคลแก่ผู้สวมใส่ เช่น ลายดอกหมาก ลายดอกมะพร้าว ลายดอกพิกุล

1.2) ลวดลายกลุ่มลายสัตว์ มีทั้งสัตว์ที่อยู่ในธรรมชาติจริง เช่น ช้าง ม้า นก ไก่ ผีเสื้อ กบ แมงมุม ปลา และสัตว์ที่อยู่ในจินตนาการ เช่น คชสีห์ นาค เงือก หงส์ มอม เป็นต้น

1.3) ลวดลายกลุ่มทรงเลขาคณิต เช่น เส้นตรง วงกลม สีเหลี่ยม

1.4) ลวดลายผสม เช่น ลายขิดนาคอุ้ม

1.5) ลวดลายกลุ่มทางศาสนาและความเชื่อของกลุ่ม เช่น ไบโพร้ ไบสิม

2) การขัดเกลาทงสังคมนาผ่านกระบวนการทอผ้า

ในอดีตการแบ่งแยกความเป็นหญิง-ชาย ยังคงถูกผูกติดกับบทบาทหน้าที่ที่สังคมได้กำหนดไว้ตามสถานภาพเช่น งานทำอาหาร งานบ้าน งานทอผ้าคืองานของผู้หญิง การเป็นหญิงตามวิถี ตามจารีตประเพณีจะต้องมีคุณสมบัติตามที่สังคมหรือชุมชนวางกรอบไว้ เช่น มีความสามารถในการเป็นแม่ศรีเรือน มีความสามารถในการทอผ้าที่มีความประณีตสวยงาม ดังนั้นการทอผ้าจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงวิถีการอบรมสั่งสอนบุตรสาวของแต่ละครัวเรือนผ่านภูมิปัญญาและรูปแบบการทอ เพื่อสื่อถึงการเป็นกุลสตรี หรือ สตรีอันพึงจะเป็นในสังคม ผ่านกระบวนการทอผ้า อันเป็นการเปรียบเปรยถึงความภาคภูมิใจของหญิงสาวและครอบครัวฝ่ายหญิงสาว โดยดูได้จากการทอผ้าผ่านวาระและโอกาสในช่วงต่าง ๆ ของชีวิตเพื่อเป็นการแสดงฝีมือในการทอผ้าชั้นสำคัญ เช่น การทอผ้าสำหรับการสวมใส่ในประเพณีการแต่งงานของตน การทอผ้าเพื่อมอบแก่แม่ว่าที่สามีของตนเปรียบประหนึ่งการแสดงความรักและถ่อมตน รวมไปถึงการทอผ้าเป็นผืนดุงเพื่อใช้ในพิธีทางศาสนาอันเป็นการแสดงถึงความศรัทธาในศาสนาและเป็นการสักการบูชาเพื่อนำตนและครอบครัวไปสู่ภพหน้าอย่างสุขสบาย

3) การบ่งบอกสถานภาพของผู้สวมใส่

ผ้าทอที่ใช้สวมใส่เป็นสิ่งบ่งบอกถึงสถานภาพของผู้สวมใส่ได้ โดยดูจากวัสดุดิบและชนิดของเนื้อผ้าที่สวมใส่ รวมไปถึงความซับซ้อน หลากหลายของลวดลายของผ้าที่ทอขึ้น เช่น ผ้าของชนชั้นสูงก็จะมีเส้นใยที่ปราณีต เนื้อผ้าที่เรียบเนียน ถักทอด้วยความถี่ที่สม่ำเสมอ สีสนที่วิจิตรแสดงถึงระยะเวลาและการเลือกใช้วัสดุดิบที่หาได้ยากหากเป็นผ้าของผู้หญิงที่ใช้สวมใส่ในพิธีกรรมก็จะมีลวดลายที่สลัษัษบซอึนหรือเป็นลวดลายที่ สอดคล้องและสื่อถึงพิธีกรรมนั้น ๆ รวมถึงความเชื่อทางศาสนา อีกทั้งยังต้องเป็นสีที่แสดงถึงความเป็นมงคลอีกด้วย ในกรณีหญิงสาวที่แต่งงานแล้ว ในบางสังคมก็จะมีกรบ่งบอกสถานภาพผ่านผ้านุ่งที่ใช้สวมใส่เพื่อให้เห็นความแตกต่างชัดเจนขึ้นระหว่างสถานภาพของเพศหญิงไม่ว่าจะเป็นขนาด สีสน หรือแม้กระทั่งลวดลายตามที่สังคมนั้นๆกำหนดไว้ ดังนั้นผ้า

ทอที่ถูกสร้างขึ้นจึงเป็นหนึ่งในการแสดงทั้งอัตลักษณ์ ชุมชนและสัญลักษณ์ที่บ่งบอกให้รู้ถึงสถานภาพของผู้ใช้ ว่าเป็นมีสถานภาพในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ เป็นเช่นไร

4) วาระ โอกาสในการสวมใส่ผ้า

ในอดีตผ้าแต่ละชนิดที่ทอขึ้นมาจะมีบทบาท และการทำหน้าที่ในการบ่งบอกวาระและโอกาสที่ต่างกัน ตามวิถีปฏิบัติที่ดี 12 คอง 14 ของชาวไทยพวนลงซึ่งในการแบ่งแยกนั้นก็มักมีบัญญัติหรือข้อกำหนดที่ถูกสร้างขึ้น จากสังคมหรือชุมชนร่วมกัน การแบ่งแยกประเภทของ ผ้าที่จะถูกนำมาใช้ในวาระโอกาสต่าง ๆ นั้นมีความ หลากหลายตั้งแต่ งานมงคลจวบจนงานอวมงคล ซึ่ง ลวดลายและสีสันทันที่ปรากฏในผ้าทอแต่ละผืนก็จะถูก กำหนดในการใช้งานตามความเชื่อของกลุ่มชุมชนซึ่งต้อง เป็นความสอดคล้องและ เหมาะสมตามวาระและโอกาส ซึ่งบางกลุ่มยังคงบัญญัติเหล่านี้ไว้จากอดีตจวบจน ปัจจุบัน

5) ความเชื่อ

ความเชื่อที่ปรากฏในงานทอผ้าของกลุ่มชาติพันธุ์คนไทย มีทั้งความเชื่อที่เป็นแบบความเชื่อร่วมของกลุ่มชนและความเชื่อเฉพาะกลุ่ม ซึ่งความเชื่อเหล่านี้ สะท้อนผ่านทั้งลวดลายและสีสันทันที่ปรากฏบนผืนผ้า ซึ่ง ความเชื่อที่ถูกถ่ายทอดผ่านลวดลายบนผืนผ้า เป็นความ เชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระศณะ ความเชื่อและขอตกลงของ แต่ละกลุ่มชน นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับระบบ ศาสนาและประเพณีของกลุ่มรวมทั้งความเชื่อที่อยู่ เบื้องหลังของลวดลายภายใต้การสวมใส่ เช่น ความเชื่อ ว่าการสวมใส่ผ้าลวดลายชนิดต่างกัน จะส่งผลต่อการ เสริมความเป็นสิริมงคลในการใช้ชีวิตในวิถีที่แตกต่างกัน หรือแม้กระทั่งความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน อันตรายจากอำนาจเหนือธรรมชาติ เป็นต้น

6) องค์ความรู้ในกระบวนการทอผ้า

กระบวนการทอผ้าถือเป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาที่ สืบทอดต่อเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน โดยมีองค์ความรู้ ตั้งแต่กระบวนการทอผ้าตั้งแต่ต้น เริ่มจากกระบวนการ เลือกว่าจะทอผ้า กระบวนการย้อมเส้นใยด้วยสีธรรมชาติ วิธีการผูกและสร้างลวดลาย กระบวนการทอผ้าเพื่อให้ เกิดลวดลายต่าง ๆ ในกระบวนการและขั้นตอนการทอ ผ้านั้นล้วนแล้วแต่เป็นองค์ความรู้ที่มีค่าของกลุ่มชนใน การเรียนรู้และสร้างสรรค์ความงดงามของผ้าแต่ละผืนให้ เกิดขึ้นตามแต่ละท้องถิ่น ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดและ ขั้นตอนเฉพาะของชาวไทยพวนในลำดับถัดไป

ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัด นครนายก

ชาวไทยพวนเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ที่มี ภูมิปัญญาการทอผ้าอันทรงคุณค่าสืบทอดมาแต่อดีต โดยภายหลังจากการอพยพของชาวพวนที่ได้อพยพเข้า มาอาศัยอยู่ในประเทศต่าง ๆ ก็ได้มีการการสืบทอด ภูมิ ปัญญาด้านต่างๆสอดผสมในวิถีชีวิต ที่น่าสนใจคือการ ทอผ้ายังคงได้รับการสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องอันรวมไป ถึงการส่งถ่ายภูมิปัญญาด้านการทอผ้าไปในตัวอีกด้วย และด้วยเหตุที่จังหวัดนครนายกเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีคน ไทยเชื้อสายพวนอาศัยอยู่จำนวนมาก เมื่อครั้งสมเด็จพระ ยามหากษัตริย์ศรีศกยทพไปตีเวียงจันทน์ และ กวาดต้อนผู้คนทั้งชาวเวียงจันทน์และชาวพวนเชียงขวาง เข้าเหนือ เขามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ตามหัวเมืองชั้นใน อาทิ ลพบุรี สระบุรี นครนายก และฉะเชิงเทรา เป็นต้น ซึ่ง ได้มีการสันนิษฐานว่าชาวพวนที่ อำเภอบางพลี นครนายก อพยพเขามาราวปี พ.ศ. 2321- 2322 โดย หมู่บ้านที่มีชาวพวนอาศัยอยู่มาก เช่นบ้านท่าแดง บ้าน ผังคลอง บ้านหนองแสงบ้านเกาะหวาย บ้านหนองหัวลิง (www.sac.or.th. 2015) แต่กลุ่มชาวไทยพวนตำบลท่า แดง บริเวณบ้านผังคลอง บ้านใหม่ บริเวณวัดปทุมวงษา วาส เป็นบริเวณที่มีกลุ่มชาวพวนอาศัยอยู่เป็นกลุ่มเป็น ชุมชนมากที่สุด หลักฐานเห็นได้จากที่บริเวณนี้มีการ จัดตั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดผังคลอง ซึ่งเป็นพิพิธภัณฑ์ที่ รวบรวมเรื่องราว ความเป็นมา วิถีชีวิตของชาวไทยพวน ในเขตจังหวัดนครนายก อีกทั้งบริเวณใกล้เคียงยังมีกลุ่ม ทอผ้าไทยพวน ที่ รวมกลุ่มกันเพื่อฟื้นฟูงาน ศิลปหัตถกรรมการทอผ้าที่คงความเป็นเอกลักษณ์ของ ชาวไทยพวนไว้มิให้สูญหายไปตามกาลเวลา

ในส่วนปัญหาภูมิปัญญาการทอผ้าของชาว ไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก พบว่า มีการขาด ช่วงการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าตามอย่างการทอ แบบไทยพวนดั้งเดิมที่ คงไว้ทั้งสีและลวดลาย เหตุ เนื่องมาจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ใน อดีตชาวพวนนิยมทอผ้าไว้ใช้ในชีวิตประจำวัน เมื่อ วัตถุประสงค์หายได้ยากขึ้น กระบวนการทอที่ยังคงขั้นตอนที่ พิถีพิถัน รวมไปถึงการทอด้วยกี่กระตุกแบบใช้มือตาม อย่างวิธีดั้งเดิมประกอบผ้าที่ทอเป็นผ้าผืนที่ต้องนำไปตัด แปรรูปเป็นเสื้อผ้าสำหรับสวมใส่ เมื่อเทียบกับกับเสื้อผ้า สมัยใหม่หาซื้อได้ง่ายขึ้น มีราคาถูกกว่า และใช้เวลา ผลิตน้อยกว่าเมื่อเทียบกับการทอผ้าใช้เอง จึงทำให้คน ในชุมชนส่วนใหญ่ หันไปซื้อเสื้อผ้าจากตลาดมาใช้ มากกว่า และด้วยช่วงอายุของคนทอที่เพิ่มมากขึ้น ขั้นตอนและระยะเวลาในการผลิตจึงใช้เวลานานขึ้น กว่าเดิม จึงเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ความนิยมในการทอผ้า และการใช้ผ้าทอที่ลดน้อยลง จนปัจจุบันความนิยมที่ ลดลงนี้ทำให้กระทั่งไม่มีการทอผ้าไว้ใช้ในบ้านอีก ดังที่ สุนันท์ จันนา (2558: สัมภาษณ์) ได้ให้สัมภาษณ์

เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและสภาพปัจจุบันของการทอผ้าไทยพวน ในเขตจังหวัดนครนายกกว่า หลังจากที่ดินเกษียณอายุราชการ ก็มีความคิดที่อยากจะกลับมาสืบทอดการทอผ้าของชาวไทยพวน เนื่องจากคุณแม่ของตนนั้น ได้มีการทอผ้าอยู่แล้วเป็นประจำ ประกอบกับในชุมชนก็ยังมีหลายบ้านที่ยังคงมีกี่ทอผ้าอยู่ จึงเริ่มเรียนรู้เรื่องการทอผ้าไทยพวนและกลายมาเป็นบุคคลสำคัญด้านการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มไทยพวนบ้านใหม่จังหวัดนครนายกแห่งนี้ ซึ่งภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก ในปัจจุบันที่ยังคงสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นผ่านงานทอผ้า มีดังนี้

1. ลวดลายผ้า

เมื่อพูดถึงลายผ้าของผ้าทอไทยพวน คือหนึ่งในลายผ้าผ้าทอมือที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นเป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเนื่องจากลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวนที่สืบทอดมา ที่มาของความคิดสร้างสรรค์ของลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของงานผ้าทอไทยพวน คือ ความเชื่อที่แฝงอยู่ในลวดลายของผ้า ที่เชื่อมโยงผูกพันกับความเชื่อและความศรัทธาในพุทธศาสนา คนไทยพวนตั้งแต่อดีตนั้นถือได้ว่าเป็นอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่มีความศรัทธาต่อพุทธศาสนาอย่างยิ่ง และด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนาตั้งที่กล่าวข้างต้น จึงได้ถูกนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสรรค์ลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของงานหัตถกรรมผ้าทอไทยพวน โดยผ่านทางลวดลายของผ้าทอไทยพวนโบราณที่สะท้อนถึงความคิด ความเชื่อทางพุทธศาสนา อันได้แก่

1.1) ลายพญานาคน้อย

ลายพญานาคน้อยนี้ เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องเรื่องเล่าทางพุทธศาสนาในสมัยพุทธกาล โดยความเชื่อที่ว่าพญานาคเป็นผู้มีฤทธิ์เดช มีเงินทอง คนไทยพวนจึงมีความเชื่อว่าถ้าเรามีความเกี่ยวข้องกับพญานาค ก็จะทำให้มีพญานาคคอยคุ้มครอง มีความสุข ร่ำรวย คนไทยพวนจึงคิดลายผ้านี้ขึ้นมา เมื่อใส่เสื้อผ้าลายพญานาคแล้วก็จะทำให้ประสบความสำเร็จ

1.2) ลายขอ

ลายขอ สืบเนื่องมาจากเรื่องเล่าของพญานาคที่ครั้งหนึ่งไม่สามารถขอยุ้ยได้ร่วมศาสนาได้ จึงขอเป็นส่วนหนึ่งของศาสนา คนพวนจึงคิดลายผ้านี้ขึ้นมาให้มีลักษณะสอดคล้องกับลายพญานาคน้อย เพื่อสื่อถึงความศรัทธาในพุทธศาสนาและการมีเมตตาตามหานิยมเดินทางไปที่ใดก็มีแต่คนรักคนเมตตา

1.3) ลายตุ้มตัน

ลายตุ้มตันนี้ มาจากสิ่งที่เป็นเครื่องประกอบในงานมงคล หรือวันสำคัญที่นิยมห้อยตุ้มตามบ้าน ซึ่งก่อนหน้านั้นชาวไทยพวนนิยมห้อยกันทุกบ้าน ลายตุ้มตันจึงเหมือนเป็นลวดลายที่เมื่อใส่แล้วจะมีความเป็นสิริมงคล นำแต่สิ่งที่ดีที่งามเข้ามาสู่ตัวผู้สวมใส่

1.4) ลายโพธิ์ศรี

ลายโพธิ์ศรีนั้น มาจากตัวโพธิ์ศรีที่เป็นส่วนหนึ่งของพิธีทอดกฐิน ในการทอดกฐินชาวพวนจะมีโพธิ์ศรี มีมัดหีบเงิน ซึ่งถือเป็นของศักดิ์สิทธิ์ในพิธีทางศาสนา เมื่อสวมใส่ก็จะเกิดความมั่งมีมงคล เสริมสร้างบารมีมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครอง อยู่ภายใต้ร่มโพธิ์ของพระพุทธศาสนา เจริญในศีลในธรรม

จะเห็นว่าลวดลายในผ้ามีที่มาจากความเชื่อของคนไทยพวนที่มีต่อการนับถือความเป็นสิริมงคล นับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และความศรัทธาในพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญ ทั้งนี้ลายผ้าโบราณสามารถประยุกต์ลวดลายได้ไม่ว่าจะเป็นการผสมผสานลวดลายจากลายเดี่ยวกลายเป็นลวดลายคู่ อย่างลายตุ้มตันผนวกกับโพธิ์ศรี ลายขอผนวกพร้อมกับพญานาคน้อย เป็นต้น

นอกเหนือจากลายผ้าโบราณที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันก็ได้มีการสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ของผ้าทอไทยพวน คือ “ลายดอกสุพรรณิการ์” ซึ่งสุนันท์ จันนา เป็นผู้คิดค้นขึ้นมาให้ความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดนครนายก โดยได้แนวคิดการสร้างสรรค์ลวดลายที่เป็นการนำเอาดอกสุพรรณิการ์ที่เป็นดอกไม้ประจำจังหวัดนครนายก มาทำการผูกลายให้เกิดความพิเศษ สร้าง อัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นให้เกิดลวดลายร่วมสมัย และเพื่อการดำรงอยู่ของผ้าทอมือไทยพวนในจังหวัดนครนายก จึงเท่ากับเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและใช้ทักษะความรู้ด้านการทอผ้ามาพัฒนาให้เกิดตัวสินค้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนที่หลากหลายกลุ่มมากยิ่งขึ้น

2. องค์ความรู้ในกระบวนการทอผ้า

ความรู้ที่ปรากฏในกระบวนการทอผ้า เป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่กลุ่มคนทอผ้ามีร่วมกัน ซึ่งเป็นความรู้จากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือในการทอผ้า ความรู้ที่ปรากฏในกระบวนการทอผ้า มีดังนี้

2.1) การย้อม

ในอดีต วัตถุประสงค์ในกระบวนการทอผ้าจะเป็นวัตถุประสงค์ที่ได้มาจากธรรมชาติทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นฝ้ายที่นำมาทอผ้า สีที่ใช้ย้อมผ้าล้วนแต่ได้มาจากธรรมชาติ เช่น สีครามจากต้นคราม สีแดงได้จากครั่ง สีส้มได้จากดอกกระรณิการ์ เป็นต้น ในขณะที่องค์ความรู้ที่ปรากฏจากขั้นตอนการย้อม คือ การสร้างลวดลายจากการมัดตัวเส้นหมี่ก่อนจะนำไปย้อมสี เพื่อให้เกิดลวดลายก่อนที่จะนำไปทอ ที่เรียกว่า “มัดหมี่” ส่วนใดที่ไม่ต้องการให้สีที่ย้อมเข้าไปก็จะทำการ “โทม” หรือ “พันหมี่เอาไว้” เมื่อย้อมสีแล้วตากแดดแล้วก็จะนำมาปลอกหมี่ที่โทมออก ก็จะได้ลวดลายตามสีที่ต้องการ ขั้นตอนของการ

ปลอกหมี่ที่โหมไว้ต้องอาศัยความชำนาญอย่างยิ่ง ไม่เช่นนั้นหมี่ก็จะเสียหายและใช้ไม่ได้ ซึ่งลายของผ้าทอไทยพวนที่ไม่ใช้การทอผ้าพื้นจะเกิดขึ้นจากการขึ้นลายและการมัดหมี่ให้เป็นลวดลายแล้วจึงนำไปทอทั้งสิ้น

2.2) การคั้นหมี่

การคั้นหมี่ เป็นขั้นตอนต่อมาหลังจากปลอกหมี่เสร็จแล้วนำหมี่ที่ปลอกแล้วเข้ากรง พอเราใส่กรงหมี่เสร็จ เรียงลำดับเสร็จ เราก็มากรอเข้าหลอด เข้าหลอดเสร็จก็นำมาทอ ลายของหมี่จะต่อกันการคั้นหมี่นี้สำคัญมาก หากคั้นหมี่ไม่ถูกเส้น เวลากรอใส่หลอดลายของหมี่จะไม่เรียงลำดับของหลอดที่ถูกต้อง เวลานั้นไปทอผ้า

2.3) การทอผ้า

ทักษะการทอผ้า เป็นทักษะที่สำคัญที่จะทำให้ผ้าออกมามีความสวยงาม ซึ่งงานทอผ้าเป็นงานที่นอกจากต้องใช้ความอดทนแล้ว สิ่งสำคัญในการทอผ้าอีกอย่างหนึ่งคือความสามารถในการทอและการออกแบบลวดลายที่ผู้ทอจะเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมาในระหว่างการทอผ้า การทอผ้าถึงแม้จะเป็นการทอลายพื้นธรรมดา ก็ต้องใช้ทักษะของผู้ทอเป็นสำคัญ ผ้าจะออกมาสวยหรือไม่ก็อยู่ที่ทักษะและประสบการณ์ของคนทอเป็นสำคัญ บางครั้งหากผู้ทอหนักมือในการดึงด้ายมากเกินไป ก็อาจทำให้ผ้าดูตึงเกินไป ทำให้ไม่สวย

การเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก

การเปลี่ยนแปลงของภูมิปัญญาส่วนใหญ่ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสำคัญที่ทำให้การดำเนินชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งวิถีชีวิต การประกอบอาชีพและค่านิยมที่เปลี่ยนไป ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก สรุปได้ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางของสภาพแวดล้อม ในอดีตคนในสังคมมีการพึ่งพาสิ่งแวดล้อมสูง การดำเนินชีวิตล้วนแต่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ ทรัพยากรต่าง ๆ ล้วนแต่ได้มาจากสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนใหญ่ทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ชาวไทยพวนที่บ้านใหม่ก็เช่นเดียวกัน ในอดีตคนส่วนใหญ่นิยมทอผ้าสำหรับการนำมาใช้ในครอบครัว ทั้งเครื่องแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้วัสดุต่าง ๆ ก็เป็นวัตถุดิบที่ได้จากชุมชน เป็นวัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น ตัวผ้าที่ทอก็ใช้วัตถุดิบมาจากฝ้าย จากเปลือกสับปะรด สีที่ใช่ก็เป็นสีจากธรรมชาติเช่น สีเหลืองจากแก่นขนุน สีน้ำเงินก็ได้จากต้นคราม เป็นต้น (ศิริลักษณ์, 2558: สัมภาษณ์) แต่เมื่อวันเวลาผ่านไป สภาพแวดล้อมที่ไม่อุดมสมบูรณ์เช่นเคย ภาวะทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป วิถีชีวิตของคนที่เร่งรีบมากยิ่งขึ้น การพึ่งพาวัตถุดิบจากธรรมชาติจึงลดน้อยลง คนไม่สามารถรอคอยวัตถุดิบจากธรรมชาติได้

เหมือนเมื่อก่อน จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่หาได้ง่ายมากขึ้น ราคาถูกขึ้น ทำให้ลดการใช้เวลาในการทอผ้าลง จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเลือกวัตถุดิบ เช่น จากเดิมใช้ฝ้ายจากธรรมชาติมาเป็นวัตถุดิบหลักในการทอก็ปรับเปลี่ยนเป็นใยสังเคราะห์หรือที่เรียกว่าไหมประดิษฐ์ที่ซื้อจากโรงงานผลิตโดยตรง สีที่ใช่จากเดิมที่ใช่ สีธรรมชาติ ก็เปลี่ยนมาใช้สีวิทยาศาสตร์ เพื่อความสะดวก การปรับเปลี่ยนวัตถุดิบที่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป ก็กลายเป็นจุดเด่นอย่างหนึ่งที่ทำให้ผ้าทอไทยพวนมีความน่าสนใจแตกต่างไปจากผ้าทอมือของท้องถิ่น คือ เรื่องของการใช้ไหมประดิษฐ์และสีวิทยาศาสตร์ ที่ทำให้ผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่มีสีสันที่สดใสยิ่งขึ้น และลดปัญหาเรื่องสีตกของผ้า ซึ่งส่วนใหญ่ผ้าทอมือที่ใช่วัตถุดิบจากธรรมชาติและสีธรรมชาติจะพบปัญหาเรื่องสีตก และสีผ้าไม่สด กลุ่มทอผ้าไทยพวนบ้านใหม่ เห็นว่าคุณสมบัติของวัตถุดิบที่ใช่ในปัจจุบันถือเป็นเอกลักษณ์ที่สร้าง การจดจำของผู้บริโภค ผ้าทอมือไทยพวนบ้านใหม่

2. การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตด้านการประกอบอาชีพของคนในชุมชนที่หลากหลายขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ภูมิปัญญาด้านการทอผ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เพราะแต่เดิมชาวไทยพวนประกอบอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่ แต่ภายหลังชาวไทยพวนก็มีอาชีพที่หลากหลายขึ้น เช่น ค่าขายรับราชการ การประกอบอาชีพที่เปลี่ยนไปจึงทำให้คนมีเวลาในการทอผ้าน้อยลง และค่านิยมเรื่องการใช้เสื้อผ้าจากการทอมือก็ไม่ค่อยได้รับความนิยมเหมือนในอดีต เนื่องจากความก้าวหน้าของการผลิตแบบอุตสาหกรรม เสื้อผ้ามีราคาถูกกว่าและไม่ต้องเสียเวลาทอผ้าไว้ใช้เอง จึงทำให้ค่านิยมเรื่องการทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือนค่อยๆ หายไป และกลายเป็นปัญหาเรื่องการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนในเวลาต่อมากการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก

ปัญหาสำคัญของวัฒนธรรมท้องถิ่นในปัจจุบันคือ ปัญหาเรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมด้านกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมที่กำลังจะหายไป ปัญหาด้านตัววัฒนธรรมที่จะสืบทอดไม่สมบูรณ์ ช่องทางในการสืบทอดมีจำกัด และปัญหาการขาดกลุ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก เป็นหนึ่งในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่กำลังประสบปัญหาดังกล่าวเช่นกัน แต่ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่นี้อาจมีจุดอ่อนเรื่องความต่อเนื่องไปบ้าง เนื่องจากภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนที่มีการสืบทอดกันมานั้นได้มีการหยุดชะงักไปในช่วงหนึ่ง เนื่องจากสภาพทางสังคมที่คนออกไปทำงานที่อื่น ประกอบกับการที่คนในชุมชนก็ไม่ได้มีการทอผ้าไว้ใช้เหมือนในอดีต จึงทำให้การสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอดังกล่าวมีการขาดช่วงไป ภายหลังจึงเริ่มมีการรื้อฟื้นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอใหม่

อีกครั้ง ในปี 2545 โดยผู้ว่าราชการจังหวัดนครนายก มาสนับสนุนเรื่องการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมในเรื่องทอผ้า กลุ่มสตรีหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนที่มาตั้งอยู่ที่วัดปทุมวงษา (บ้านใหม่) จึงเป็นจุดเริ่มต้นการฟื้นฟูทอผ้าของชาวไทยพวนขึ้นมาอีกครั้ง (ศิริลักษณ์. 2558: สัมภาษณ์) ในการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก วิเคราะห์ถึงความเข้มแข็ง หรือจุดที่อาจเป็นที่มาของปัญหาการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญานั้น ผู้เขียนได้ใช้แนวคิดการวิเคราะห์องค์ประกอบของการสื่อสาร S – M – C – R (Kaewthep. 2006: 154) ซึ่งเป็นแบบจำลองด้านการสื่อสารที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์เรื่องการสืบทอดวัฒนธรรมจากแนวคิดทางนิเทศศาสตร์เนื่องจากเห็นว่าการประกอบของการสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญต่อการสืบทอดวัฒนธรรมที่สมบูรณ์ ซึ่งการวิเคราะห์ S – M – C – R ประกอบไปด้วย S (Sender) ผู้ถ่ายทอด M (Message) เนื้อหาของวัฒนธรรม C (Channel) ช่องทาง/พื้นที่ในการถ่ายทอด R (Receiver) ผู้สืบทอด ซึ่งจะทำให้เรามองเห็นจุดแข็งจุดอ่อน ของปัญหาด้านวัฒนธรรมเพื่อแก้ไขหรือเสริมความเข้มแข็งได้ตรงจุดมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่จังหวัดนครนายก มีจุดอ่อนที่เป็นอุปสรรคต่อการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ดังนี้

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก

1. ปัญหากลุ่มผู้ถ่ายทอด (Sender)

ความเป็นมาของกลุ่มผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่กลุ่มปัจจุบันนี้เป็นกลุ่มที่ถูกฝึกขึ้นมา ไม่ใช่กลุ่มที่ได้รับการถ่ายทอดเรื่องการทอผ้าที่มีทักษะ ประสบการณ์การทอผ้าเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน มาตั้งแต่อดีต ดังนั้นทักษะต่างๆ รวมถึงภูมิปัญญาในการทอผ้าจึงอาจไม่ใช่การสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง แต่คนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มผู้สูงอายุอาศัยประสบการณ์ร่วมกับบรรพบุรุษมาแต่อดีต ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้ฝึกทักษะการทอผ้ามาโดยตรง แต่ด้วยใจรักก็ทำให้กลุ่มนี้พยายามฝึกฝนตนเอง การอาศัยประสบการณ์ และทักษะส่วนตัวพัฒนาถ่ายทอดลงแบบดั้งเดิมและลวดลายใหม่จากความคิดสร้างสรรค์ของผู้ทอลงไป จนกลายมาเป็นกลุ่มผู้สืบทอดในปัจจุบัน การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าให้กับกลุ่มไทยพวนบ้านใหม่ ได้ใช้ครูภูมิปัญญาไทยพวน จากกลุ่มไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดลพบุรี มาถ่ายทอดความรู้ เทคนิค วิธีการลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มไทยพวน (สุนันท์. 2558: สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นอัตลักษณ์การทอผ้าร่วมกันของชาวไทยพวน ปัญหาต่อมาของกลุ่มผู้ถ่ายทอดคือส่วนใหญ่

เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ที่สำคัญในกลุ่มผู้ถ่ายทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ที่เป็นผู้มีความชำนาญมากที่สุดจะมีอยู่เพียงสองท่านซึ่งเป็นสามีภรรยาด้วยกัน ในขณะที่คนอื่น ๆ ในกลุ่ม ทักษะการทอผ้ายังไม่เชี่ยวชาญมากนัก (สาวิตรี. 2558: สัมภาษณ์) ดังนั้นปัญหาเรื่องการสูญหายของกลุ่มผู้ถ่ายทอดจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องตระหนักถึงการเตรียมการวางแผนสร้างกลุ่มผู้รับการสืบทอดวัฒนธรรมไว้

2. ปัญหาด้านเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรม (Message)

ปัญหานี้สำหรับกลุ่มทอผ้าไทยพวนบ้านใหม่คือการขาดช่วงของการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไทยพวน ทำให้ภูมิปัญญาต่าง ๆ อาจมีความแตกต่างไปจากของดั้งเดิมในอดีต แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มทอผ้าไทยพวนก็พยายามรักษาไว้ซึ่งความเป็นดั้งเดิมของงานทอผ้า ทั้งลวดลายแบบโบราณ วิธีการทอมือ วิธีการมัดย้อม เพื่อเป็นการรักษาวัฒนธรรมภูมิปัญญาของตนแก่ลูกหลานต่อไป

3. ปัญหาเรื่องช่องทางในการสืบทอด (Channel)

ดังที่กล่าวไปแล้วว่าปัญหาเรื่องความต่อเนื่องด้านการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่เกิดขึ้นเนื่องจากแต่ละบ้านไม่ได้มีการทอผ้าไว้ใช้เองในครอบครัวแล้ว จึงทำให้ช่องทางการถ่ายทอดจากเดิมที่เริ่มต้นจากที่บ้านนั้นต้องหยุดชะงักไป ต่อมาจึงได้รับการรื้อฟื้นจากคนในชุมชนใหม่อีกครั้งในปัจจุบันผ่านช่องทางการตั้งกลุ่มทอผ้ากลุ่มสตรีหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนที่วัดปทุมวงษา (บ้านใหม่) ซึ่งได้ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี 2545 เป็นกลุ่มที่รวมไว้ซึ่งผู้สนใจในการทอผ้ามารวมกลุ่มกันเพื่อทอผ้าสำหรับการขายและไว้สำหรับใช้เอง ด้านการใช้พื้นที่วัด เป็นช่องทางในการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวน ก็ถือเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะการไม่มีพื้นที่เป็นสัดส่วนที่ถาวร เวลาที่วัดมีงานบุญทำให้กลุ่มอาจไม่สามารถมาทอผ้าหรือรับกลุ่มที่สนใจมาดูงานได้ แต่ปัจจุบันจากเดิมที่กลุ่มใช้พื้นที่ใต้กุฏิเป็นพื้นที่ทอผ้า เจ้าอาวาสวัดก็ได้ให้ย้ายมาอยู่ในอีกที่หนึ่งซึ่งเป็นการถาวรในการทำงานมากขึ้น แต่ก็มีข้อจำกัดเรื่องพื้นที่ที่อาจจะคับแคบกว่าพื้นที่เดิม และความพยายามเข้ามาช่วยเหลือเรื่องช่องทางการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าของกลุ่มผ้าทอไทยพวนของหน่วยงานราชการ เริ่มต้นจากทางศูนย์ กศน.ปากพลี ภายใต้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้จัดงบประมาณสำหรับจัดอบรมหลักสูตรการทอผ้า เช่น หลักสูตรการมัดย้อมให้กับกลุ่มเด็กและผู้สนใจ การทอผ้าลายต่าง ๆ ของไทยพวน แต่ปัญหาที่พบในกลุ่มเด็กคือ บางทักษะเรื่องการทอผ้ายากเกินไปและต้องใช้เวลานาน จึงทำให้เด็กไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร สำหรับปัญหาของกลุ่มผู้ใหญ่ จะพบปัญหาเรื่องของเวลาที่จะสามารถสร้างกลุ่มสำหรับ

การจัดฝึกอบรม เพราะคนหนุ่มสาวส่วนใหญ่ทำงานในโรงงานเป็นหลัก จึงเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถจัดกลุ่มเปิดอบรมเพื่อฝึกอาชีพให้คนในชุมชนได้ เพราะจำนวนคนไม่มากพอ

4. ปัญหากลุ่มผู้สืบทอด (Receiver)

ปัญหาในกลุ่มผู้สืบทอด ในปัจจุบันจะพบว่า เป็นปัญหาสำคัญของงานด้านวัฒนธรรม เพราะปัญหาสำคัญในปัจจุบันคือการขาดกลุ่มผู้สืบทอดในวัฒนธรรม อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงในค่านิยมของเด็กรุ่นใหม่ที่หลงใหลกับวัฒนธรรมที่ฉาบฉวยมากกว่าวัฒนธรรมที่เป็นรากเหง้าของตน สำหรับปัญหาในกลุ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายก สรุปได้ดังนี้

1. กลุ่มผู้สืบทอดเป็นกลุ่มผู้สูงอายุเป็นส่วนมาก จำนวนของผู้สืบทอดในปัจจุบันที่สนใจเรื่องการทอผ้าและเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มมีน้อย ตั้งแต่เริ่มแรกของการตั้งกลุ่มสตรีทอผ้าวัดปทุมวงษาวาส(บ้านใหม่) เกิดขึ้น มีกลุ่มที่เข้าร่วมเรียนรู้การทอผ้าไทยพวนที่ทางหน่วยงานราชการมาฝึกอบรมให้ 20 คนซึ่งกลุ่มนี้ นับว่าเป็นกลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มแรกในช่วงที่เป็นช่วงรอยต่อของการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนที่นครนายก อีกทั้งในจำนวน 20 คนนี้ ล้วนแต่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุทั้งสิ้น ปัญหาของกลุ่มผู้สืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนที่ตามมา คือ ประสิทธิภาพในการเป็นผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจะไม่ดีเท่ากับกลุ่มเยาวชนหรือเด็ก เพราะด้วยสภาพร่างกายที่ไม่พร้อมกับการฝึกฝนและเรียนรู้ก็อาจส่งผลให้การสืบทอดวัฒนธรรมเป็นไปได้ช้า อีกทั้งเรื่องอายุของกลุ่มผู้สืบทอดวัฒนธรรมกลุ่มนี้อาจเรียกได้ว่า มีช่วงอายุที่สั้น จึงทำให้ในช่วงระยะเวลาอีกไม่นานจำเป็นต้องสร้างกลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มใหม่มารับช่วงต่อไป

2. การขาดกลุ่มผู้สืบทอดในกลุ่มเด็กและเยาวชน อุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งของการสืบทอดภูมิปัญญาของงานทอผ้า คือ เป็นงานที่ต้องผ่านการเรียนรู้ การฝึกฝน รวมทั้งต้องมีความรัก ความตั้งใจถึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งลักษณะของงานค่อนข้างตรงข้ามกับธรรมชาติของเด็กและเยาวชนที่ต้องการหาประสบการณ์แปลกๆ ใหม่ๆ โดยเฉพาะในสังคมโลกยุคดิจิทัล ที่ความรู้ต่าง ๆ สามารถหาได้จากนอกห้องเรียนเสมอ การทอผ้าเป็นกิจกรรมที่ออกแบบให้อยู่ในความสนใจของกลุ่มเด็กและเยาวชนได้ยาก เพราะเป็นงานฝีมือที่ต้องใช้การฝึกฝน ต้องใช้สมาธิ แต่ถึงอย่างไรก็ตามการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมก็จำเป็นต้องสร้างในกลุ่มเด็กและเยาวชนให้มีสำนึกในการมองเห็นคุณค่า และตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมในฐานะเป็นสมบัติของชุมชน การสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนผ่านการสร้างกลุ่มผู้สืบทอดกลุ่มใหม่ๆ โดยเฉพาะใน

กลุ่มเด็กและเยาวชน ที่จะเป็นหลักประกันของการคงอยู่ของวัฒนธรรมนั้น ยังถือว่าไม่ประสบความสำเร็จเพราะกลุ่มเด็กและเยาวชนยังไม่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวน ไม่ว่าจะ เป็นเด็กไทยพวนเอง หรือแม้แต่เด็กนอกกลุ่มไทยพวนก็ตาม

แนวทางการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่จังหวัดนครนายก

จากสภาพปัญหาด้านการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายกที่พบ สามารถนำมาสร้างแนวทางในการอนุรักษ์และการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ คือ

1. การสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและผู้สืบทอด (Sender, Receiver)

การเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัดนครนายกเพื่อการคงอยู่ของวัฒนธรรมชุมชนไทยพวนได้รับความร่วมมือจากหลายส่วนงาน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานท้องถิ่น ชุมชน และที่สำคัญ เจ้าของวัฒนธรรมเอง จึงทำให้การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ มีการตื่นตัวอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องการทอผ้า หรือตามความต้องการของกลุ่มชุมชน การพาไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความรู้ออกกลุ่มทอผ้าไทยพวนจังหวัดอื่น การนำเด็กในชุมชนมาเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น ภายใต้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องของภูมิปัญญาการทอผ้าแก่กลุ่มที่สนใจ เพื่อหวังเป็นกลุ่มที่จะมารับหน้าที่ในการเป็นผู้สืบทอด และผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไทยพวนต่อไปในอนาคต แต่ก็ยังพบว่ากระบวนการต่างๆ ที่ตั้งใจในการสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและผู้สืบทอดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ค่อยมีความต่อเนื่อง และยังขาดกระบวนการที่เชื่อมโยงกัน จึงทำให้ยังไม่เกิดกลุ่มผู้ถ่ายทอดและผู้สืบทอดที่ยั่งยืน หน่วยงานต่างๆ ควรจะต้องมีการวางแผนการสร้างกลุ่มผู้ถ่ายทอดและผู้สืบทอดระยะยาวโดยการวางแผนร่วมกันกับชุมชน เจ้าของวัฒนธรรมโดยตรง เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมไปถึงการสนับสนุนผลผลิตทางวัฒนธรรมระยะยาว เพื่อให้กลุ่มคนที่จะเข้ามาสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าเห็นเป้าหมายและคุณค่าทั้งในด้านคุณค่าทางวัฒนธรรมที่จะเกิดขึ้น และเป้าหมายของอาชีพที่มั่นคงในอนาคตเพราะการมีเป้าหมายในชีวิตไปพร้อมๆ กับเป้าหมายการอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเอง จึงจะเป็นความยั่งยืนที่เดินหน้าไปพร้อมๆ กันได้

2. การสืบทอดด้านเนื้อหาภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวน (Message)

จุดอ่อนของปัญหาด้านตัวเนื้อหาวัฒนธรรมคือ การที่เนื้อหาวัฒนธรรมท้องถิ่นมักจะเป็นลักษณะของการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะ ที่ไม่ได้มีการบันทึกไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งมักจะสูญหายไปพร้อมกับผู้ถ่ายทอด แนวทางที่จะรักษาไว้ซึ่งเนื้อหาวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาของผ้าทอไทยพวนได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานราชการ และหน่วยงานท้องถิ่นเป็นสำคัญ เช่น การบรรจุเนื้อหาวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรท้องถิ่น การจัดทำคู่มือการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสามารถให้บุคคลที่สนใจได้นำไปศึกษาได้ เป็นต้น ในขณะที่ปัจจุบันการสูญหายของเนื้อหาวัฒนธรรมภูมิปัญญาการทอผ้าของชาวไทยพวนยังไม่ถึงขั้นวิกฤติเพราะยังคงมีกลุ่มคนที่ยังอนุรักษ์ภูมิปัญญาดังกล่าวไว้ จึงจำเป็นต้องรีบดำเนินการเพื่อไม่ให้ภูมิปัญญาดังกล่าวนั้นสูญหายไป

3. การเพิ่มช่องทางในการอนุรักษ์และสืบทอด (Channel)

เมื่อพูดถึงหน่วยงานต่างๆ ที่มีส่วนสนับสนุนเรื่องการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ก็คือสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครนายก พัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ (พม.) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และบวร (บ้าน วัด และโรงเรียน) ทุกหน่วยงานล้วนแต่มีส่วนสนับสนุนให้เกิดช่องทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ทั้งสิ้น

3.1) หน่วยงานภาครัฐ หลายหน่วยงานมีความพยายามสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ทั้งด้านการสนับสนุนด้านกิจกรรมงบประมาณ รวมถึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนที่เป็นเอกลักษณ์ชุมชนไทยพวนปากพลี ซึ่งหน่วยงานภาครัฐพยายามสนับสนุนและสนับสนุนด้วยการการนำผลิตภัณฑ์ผ้าทอไปจัดแสดงตามงานแสดงสินค้าชุมชน การแนะนำในภาพรวมของการท่องเที่ยว รวมไปถึงการอุดหนุนผ้าทอของกลุ่มในการนำผ้าลายดอกสุพรรณิการ์ไปตัดเป็นชุดยูนิฟอร์มของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด การให้นักเรียนในโรงเรียนประจำตำบลใส่ผ้าทอไทยพวนทุกวันศุกร์ ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดการผลิต และการประชาสัมพันธ์กลุ่มผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ไปในตัว แต่หน่วยงานภาครัฐก็ยังขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่จะขับเคลื่อนด้านการสืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างเป็นระบบที่มีแบบแผนชัดเจน ที่สำคัญภาครัฐจำเป็นต้องมองเห็นความสำคัญและความจำเป็นต่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาดังกล่าวแบบยั่งยืนด้วยการวางแผนระยะยาวที่ทำให้กลุ่มทอผ้าสามารถคงอยู่ต่อไปได้ ทั้งในแง่การสนับสนุนด้านงบประมาณ พื้นที่กลุ่มทอผ้าที่ถาวร และการให้ความรู้ใหม่ๆ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งหน่วยงานระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด ไปจนถึงระดับประเทศ

3.2) บ้าน ถือเป็นช่องทางในการสืบทอดวัฒนธรรมมาแต่อดีต เพราะการสืบทอดวัฒนธรรมมักเริ่มต้นที่บ้าน ชุมชนไทยพวนก็เช่นเดียวกัน บ้านคือจุดเริ่มต้นของการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวน เพราะการฟื้นฟูเริ่มต้นจากการที่แต่ละบ้านมีกิจกรรมของตนอยู่ จึงได้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าขึ้นมาในปัจจุบัน ดังนั้นสำนักด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มจึงต้องหันกลับไปเริ่มต้นจากบ้านที่เป็นจุดกำเนิดของการสืบทอดวัฒนธรรม

3.3) วัด เป็นสถานที่ที่เป็นศูนย์รวมของชุมชนในการทำกิจกรรมของชุมชนด้านต่างๆ ดังนั้นการใช้พื้นที่วัดในการจัดตั้งกลุ่มผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จึงเป็นสถานที่ที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมร่วมกันของกลุ่มทั้งในด้านการเยี่ยมชมผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือ การสาธิตการทอผ้า การจัดกิจกรรมสอนการทอผ้าซึ่งวัดปทุมวงษาวาส (บ้านใหม่) มีพื้นที่กว้างขวางสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก แต่ด้านพื้นที่การทอผ้าที่เป็นพื้นที่ถาวรและพื้นที่รองรับนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมกลุ่มทอผ้า หน่วยงานภาครัฐอาจต้องประสานกับทางวัดเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่ถาวรที่เหมาะสมมากกว่าปัจจุบัน

3.4) โรงเรียน ปัจจุบันการจะสร้างกลุ่มผู้สืบทอดวัฒนธรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชน ด้วยการเพิ่มช่องทางการถ่ายทอดผ่านระบบการศึกษานับว่าเป็นช่องทางการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมแบบเป็นทางการที่ทำให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะผ่านหลักสูตรท้องถิ่นศึกษาความพยายามของโรงเรียนในชุมชน เช่น โรงเรียนปากพลีวิทยาคารยังร่วมมือกับทาง การศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ส่งเด็กมาร่วมอบรมเรียนการทอผ้าลายต่างๆ ด้วย ซึ่งถือเป็นความพยายามที่จะสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่นให้อยู่ในจิตสำนึกของเด็กในท้องถิ่น ที่อย่างน้อยเด็กก็ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิดมากขึ้น และหากเด็กมีความสนใจและมีทักษะในการเรียนรู้นอกจากจะเป็นการเพิ่มช่องทางอาชีพในอนาคตให้กับเด็กแล้วยังจะได้ผู้สืบทอดและสามารถเป็นผู้ถ่ายทอดต่อไปได้ในอนาคต แต่กระบวนการดังกล่าวอาจต้องใช้เวลา และต้องใช้ความตั้งใจที่แน่วแน่ระหว่างชุมชนและหน่วยงานการศึกษาเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ

3.5) การเชื่อมโยงระหว่างพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไทยพวนวัดฝั่งคลองและกลุ่มทอผ้าไทยพวนพิพิธภัณฑ์เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทยพวน เพราะพิพิธภัณฑ์จะเป็นแหล่งสะสมและเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาต่างๆ ของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้การสูญหายของวัฒนธรรมลดน้อยลง แต่จุดอ่อนของพิพิธภัณฑ์คือ การจำลองวัฒนธรรมที่ไม่มีชีวิต แต่หากวัฒนธรรมนั้นได้มีให้เห็นอยู่ในชีวิตประจำวัน การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมจะมี

ความมั่นคงและยั่งยืนมากกว่า การเชื่อมโยงพิพธิภักดิ์
ไทยพวนกับกลุ่มทอผ้าไทยพวนให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง
กัน ก็จะเป็นอีกช่องทางที่ทำให้เกิดการอนุรักษ์
วัฒนธรรมพวนปากพลีในภาพรวมไปพร้อมกันของ
ทางการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมผ้าทอไทยพวนที่
กล่าวมา ถือเป็นช่องทางที่จะทำให้ภูมิปัญญาผ้าทอไทย
พวนได้รับการสืบทอดต่อไป แต่ต้องอาศัยกระบวนการมี
ส่วนร่วมของทุกฝ่ายและต้องอาศัยระยะเวลา ดังนั้น
กระบวนการทางวัฒนธรรมจึงไม่อาจกำหนดระยะเวลา
สิ้นสุดได้ แต่ต้องทำให้อยู่ในวิถีชีวิต วัฒนธรรมจึงจะส่ง
ต่อจากรุ่นสู่รุ่นได้อย่างสมบูรณ์

สรุป

ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัด
นครนายก นับเป็นหนึ่งในภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีคุณค่า
ควรแก่การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมในฐานะ
วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวน
บ้านใหม่ที่ปรากฏล้วนแต่บ่งบอกถึงที่มา ความเชื่อ
ทักษะ ความสามารถที่อยู่เบื้องหลังของกลุ่มคนที่สร้าง
ผ้าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง
ภูมิปัญญาที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตามไป
ด้วย ค่านิยมของคนเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็
ส่งผลต่อคุณค่าและความหมายของภูมิปัญญาที่
เปลี่ยนแปลงไป การปรับตัวของภูมิปัญญาคือภาพ
สะท้อนของกระบวนการรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของ
สังคม เพื่อเป้าหมายให้ภูมิปัญญาของตนยังคงสามารถ
อยู่ต่อไปได้ ในด้านการสืบทอดภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวน
บ้านใหม่พบว่า ปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคสำคัญที่
ส่งผลต่อการสืบทอดภูมิปัญญา คือ 1) ปัญหาด้านกลุ่ม
ผู้ถ่ายทอดที่มีจำนวนน้อย และส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม

ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของการสืบทอดวัฒนธรรม
2) ปัญหาด้านกลุ่มผู้สืบทอด ปัจจุบันกลุ่มผู้ถ่ายทอด
และกลุ่มผู้สืบทอดคือกลุ่มคนเดียวกันในขณะที่กลุ่มเด็ก
และเยาวชนทั้งที่เป็นคนในชุมชนเอง หรือคนต่างชุมชน
ยังไม่เข้ามามีส่วนร่วม 3) ปัญหาด้านเนื้อหาวัฒนธรรม
เนื่องจากการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไทยพวนบ้าน
ใหม่มีการขาดช่วงไประยะหนึ่ง ซึ่งเพิ่มเริ่มกลับมาฟื้นฟู
จริงจังในระยะ 10 กว่าปีที่ผ่านมา จึงอาจทำให้เนื้อหา
ของภูมิปัญญาอาจขาดความสมบูรณ์ไปบ้าง 4) ช่องทาง/
พื้นที่ ในการสืบทอด ที่ปัจจุบันพื้นที่สำคัญในการสืบ
ทอดภูมิปัญญาการทอผ้าคือกลุ่มทอผ้าที่ถูกสร้างขึ้นมา
จากการฟื้นฟูภูมิปัญญาในช่วงหลัง และช่องทางการสืบ
ทอดผ่านพื้นที่บ้านก็หดหายไป อีกทั้งถึงแม้หน่วยงาน
ราชการจะพยายามเข้ามาช่วยเหลือด้วยการสร้างช่อง
ทางการสืบทอดภูมิปัญญาผ่านกิจกรรมต่างๆ แต่ก็ยังไม่
มีความต่อเนื่องและขาดการบูรณาการทุกภาคส่วนที่
ยั่งยืน

สำหรับแนวทางการการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิ
ปัญญาผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จำเป็นต้องไปเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งตรงจุดที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคดังที่กล่าว
มา บนพื้นฐานของการสร้างความเข้มแข็งที่ยั่งยืนและ
การมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและที่สำคัญคือ
เจ้าของวัฒนธรรม จึงจะทำให้ภูมิปัญญาผ้าทอไทยพวน
บ้านใหม่ จังหวัดนครนายกสามารถคงอยู่ภายใต้ความ
หลากหลายทางวัฒนธรรมได้

บทความนี้เป็นหนึ่งในตัวอย่างของปัญหาด้าน
วัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาจสูญหายในอนาคต ซึ่งทุก
วัฒนธรรมล้วนมีปัญหาคือเป็นอุปสรรคต่อการสืบทอด
วัฒนธรรม ดังนั้นเราจึงต้องรู้ว่ปัญหาของวัฒนธรรมอยู่
ตรงไหน เราจึงจะสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งและ
แก้ปัญหาได้ตรงจุด

เอกสารอ้างอิง

- Hongsuwan, Pathom. (2015). **The Way of Life Thai – Tai Hand – Woven**. Bangkok: Institute of Thai Studies, Chulalongkorn University.
- Kaewthep, Kanjana. (2006). **Primary of Folk Media Knowledge “Sue Poen Ban Sue San Suk”**. Bangkok: Thammasat University Press.
- The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (public organization). (2015). **WatFung Klong Folk Museum (Thai Phuan)**. Retrieved February 2, 2015, from http://www.sac.or.th/databases/museumdatabase/review_inside.php?id=865
- Udon, Pipob, & Srisamut, Auttayut. (Eds.). (2013). **50 Words Unlock to ASEAN**. Bangkok: The Department of ASEAN Affairs, Ministry of Foreign Affairs.

แหล่งข้อมูลสัมภาษณ์

- (ศิริลักษณ์ จันนา. 2558, มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ปิ ลันลน์ ปุณฺณประกา ที่วัดปทุมวงษาवासจังหวัด นครนายก
- (สาวิตรี แสงมณี. 2558, มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ปิ ลันลน์ ปุณฺณประกา ที่ตำบลปากพลี จังหวัด นครนายก
- (สุนัน จันนา. 2558, เมษายน). สัมภาษณ์โดย ปิ ลันลน์ ปุณฺณประกา ที่วัดปทุมวงษาवास จังหวัดนครนายก.